

Kessel-Lo, 31 januari 2017

Aan het bestuur van de provincie Vlaams-Brabant
Dienst Leefmilieu
Provincieplein 1
3010 Leuven

Aanvraag voor het afsluiten van een samenwerkingsakkoord voor een Duurzaam BiodiversiteitsProject – Projectjaren: 2017 - 2019

Op lokaal en regionaal niveau binnen de gemeenten van Midden- en Oost-Brabant werken aan een robuust landschap en functionerende valleisystemen met het oog op klimaatbuffering en versterking van de biodiversiteit

I. Waarom dit project

De klimaatverandering is onmiskenbaar ingezet. De laatste jaren worden we in Vlaanderen vooral geconfronteerd met een wijziging in de neerslagpatronen en extremer weer: Enerzijds langdurige en toegenomen neerslag en hevige neerslagpieken. Anderzijds paradoxaal genoeg hittegolven en langere droogteperiodes. Dit komt omdat het regenwater te snel afgevoerd wordt langs riolen, grachten, kanalen en rivieren en te weinig vastgehouden. Die snelle afvoer veroorzaakt overstromingen. Doordat te weinig water wordt vastgehouden, sijpelt het onvoldoende in de bodem en worden onze belangrijke ondergrondse watervoorraden, die instaan voor de helft van ons drinkwater, niet aangevuld. Dit veroorzaakt droogte.

Veel problemen in het waterbeheer en de afname aan biodiversiteit hebben hun oorsprong in de ondoordachte ruimtelijke ordening en de chaotische ruimtelijke ontwikkeling van na de tweede wereldoorlog. Er waren vroeger veel meer waterrijke gebieden dan we vandaag zouden kunnen vermoeden. De benamingen van 'wad', 'goor', 'broek', 'beemd', 'donk' enz. verwijzen allemaal naar voormalig waterrijke gebieden, maar velen daarvan zijn vandaag drooggelegd en verhard. Het huidige landgebruik houdt zelden rekening met het fysische systeem en conflicteert zelfs met de natuurlijke waterhuishouding: uitzwerming van bebouwing tot in de valleien en in de natuurlijke overstromingsgebieden, verlies aan infiltratie door toename van de verharde oppervlakte (gebouwen, infrastructuur...), indijken en isoleren van overstromingsgebieden, van natte gebieden voor landbouw, rechttrekking en kanalisatie van waterlopen. Met problemen in het waterbeheer tot gevolg. Wat dan weer groot biodiversiteitsverlies, aantasting van de ecosystemendiensten, erosie en wateroverlast tot gevolg heeft.

Naast het afremmen van de uitstoot van de broeikasgassen en het terugdringen van energieverbruik, zullen veel meer maatregelen nodig zijn om de gevolgen van de klimaatverandering op te vangen. Hierin kunnen natuur, en in het bijzonder levende rivieren en gezonde valleisystemen een belangrijke rol spelen. Het Europees Milieuagentschap verklaarde dat het inschakelen van natuur en water de beste en goedkoopste manier is om de leefbaarheid te garanderen bij de onvermijdelijke klimaatwijziging. Natuurbehoud en -herstel zijn op dit vlak belangrijke, kostenefficiënte verweermiddelen.

In het algemeen zorgt meer natuur onder de vorm van vegetatie voor meer opname van water door de bodem doordat het de waterafvoer vertraagt. Dank zij de verdamping en de transpiratie heeft vegetatie een regulerend effect op het lokaal klimaat. Tijdens periodes van grote warmte zorgt het voor verkoeling. Een gebied dat niet genoeg kan verdampen zal dus kwetsbaarder zijn voor de effecten van een hittegolf. Stedelijke gebieden en grootschalige landbouwgebieden warmer sneller en sterker op dan gebieden met bossen en moerassen of natte graslanden. Dat kan leiden tot extra sterfgevallen en gewasschade. Dus ook hier luidt de dringende boodschap: zet in op vergroening en meer natuurelementen. Van bossen en moerassen is ook genoegzaam geweten dat ze koolstof vastleggen en dus bescherming bieden tegen de klimaatverandering.

Maar de grootste winsten in het milderen en opvangen van de klimaatveranderingen liggen in natuurherstel en natuurontwikkeling in onze valleien. Natuur en biodiversiteit herstellen, betekent in dat geval het herstellen van de natuurlijke waterhuishouding.

Dat houdt in dat de rivieren terug mogen meanderen en opnieuw overstromen in hun overstromingsgebieden. Dat de infiltratie bevordert wordt door het ongedaan maken van drainering en door minder verharding ook buiten de vallei. Het herstellen van de natte graslanden en kwelzones in de boven- en middenloop van de vallei, en het herstellen ook van de benedenstroomse moerassen en rivierhabitats. Dat vraagt om een gedurfde aanpak van natuurontwikkeling in de valleien, een aanpak die steeds dringender wordt nu ook de klimaatverandering zich doorzet.

Deze aanpak zorgt ervoor dat hele riviersystemen terug werken. Dat onze valleien opnieuw in staat zijn om water te bergen en te vertragen tijdens perioden van extreme neerslag. Daardoor krijg je een afvlakking van de piekdebieten, en dus van het overstromingsrisico. De natte graslanden, moerassen en moerasbossen hebben een natuurlijke sponsfunctie en leveren water naar benedenstrooms gebied in perioden van droogte. Ze leveren ook een bijdrage aan de zuivering van grond- en oppervlaktewater (en dus aan drinkwater). Natuurherstel in de valleien verhoogt de biodiversiteit spectaculair: vele soorten krijgen terug overlevingskansen of weten zich opnieuw te vestigen. Vele van onze provinciale koesterburen zijn trouwens afhankelijk van dit soort gebieden. En tenslotte: natuurrijke valleien verhogen de aantrekkelijkheid van het landschap en vormen een troef voor de zachte recreatie. Niets dan winst dus.

Dit pleidooi voor herstel van het waterbergend vermogen van de valleien mag er niet toe leiden de huidige natuurgebieden in de valleien te beschouwen als goedkope opvangbekkens. Vandaag stromen bij hevige regenval, zoals we die gekend hebben in de zomer 2016, tonnen door pesticiden en meststoffen vervuilde modder van de akkers in de reservaten. Daarbovenop komt ook nog het vuile rioolwater van overstorten. Een ramp voor de natuur! Zo'n zware natuurvernietiging leidt tot het tegenovergestelde van wat nodig is om de waterhuishouding en de biodiversiteit te herstellen. Wat daarentegen nodig is, is een totaalaanpak: meer ruimte voor de rivier en natuur over de hele vallei en de hele gradiënt en niet hier en daar in een compartimentje waar een reservaat gelegen is. Verder een ernstig erosiebeleid en ongedaan maken van de overstorten met ongezuiverd rioolwater. Pas dan kunnen de valleien voluit hun rol spelen in de mildering en opvang van én de biodiversiteitscrisis én de effecten van de klimaatverandering.

II. **Concrete uitwerking**

In totaal heeft Natuurpunt Beheer binnen het werkingsgebied van Natuurpunt Oost-Brabant, Regionale Vereniging Natuur en Landschap, meer dan 3500 ha natuurgebied in beheer. In veel van die gebieden zijn rivieren met brede valleien aanwezig: Dijle, Demer, de Hagelandse Vallei (Winge/Motte), Gete en Velp. Langs deze rivieren vinden we steden zoals Leuven, Tienen, Aarschot en Diest waar telkens een actieve Natuurpunt-afdeling werkzaam is. We willen toekomstgericht denken rond die valleien en dat tot in elke afdeling en in elke gemeente op de agenda plaatsen.

We willen informeren, sensibiliseren en mobiliseren rond het belang van een robuust landschap en functionerende valleisystemen met het oog op klimaatbuffering en versterking van de biodiversiteit.

Timing: 2 jaar, periode 1 juli 2017 tot 30 juni 2019

Infoavonden

We organiseren minstens 6 infoavonden gespreid over het werkingsgebied door onze eigen vrijwilligers om toe te lichten hoe een robuust landschap en functionerende valleisystemen een bijdrage leveren aan klimaatbuffering en versterking van de biodiversiteit en hoe we daar concreet kunnen rond werken om dit waar te maken. Dit zal in 2017 ontwikkeld worden om vooral in de periode november 2017- april 2019 uitgerold te worden.

We mikken hier op minstens 6 infoavonden gedurende deze periode.

Tentoonstelling en bijhorende folders

Gekoppeld aan de infoavonden en aan specifieke thematische excursies rond klimaatbuffering, valleierstel en biodiversiteit op het terrein zal een tentoonstelling opgebouwd worden. Die kan dan opgesteld worden bij de publieksactiviteiten en op publieke plaatsen zoals een aantal gemeentehuizen, buurthuizen, ontmoetingscentra, culturele centra of bibliotheken. Folders kunnen meegenomen worden door geïnteresseerden.

De tentoonstelling en folders zullen ontwikkeld en uitgewerkt worden in de loop van 2017 om uitgerold te worden vanaf november 2017 tot 30 juni 2019.

De tentoonstelling zal minstens in die periode op 15 plaatsen in het werkingsgebied opgesteld worden.

Thematische terreinexcursies en publieksactiviteiten

Met thematische terreinexcursies rond dit onderwerp zouden we een aantal kansen en mogelijkheden maar ook een aantal goede voorbeelden van valleierstel zoals NP(OB) dit realiseert in haar reservaten willen tonen. Doelgroep zijn geïnteresseerde burgers, beleidsverantwoordelijken, ambtenaren en alle belangstellenden in het onderwerp. Bovendien worden onze afdelingen, beheerteams en conservators hier actief bij betrokken om op deze manier rond dit thema te werken en op lokaal niveau hierrond te sensibiliseren.

Daarnaast zouden we ook enkele laagdrempeligere brede publieksactiviteiten organiseren. Op die manier kunnen we op verschillende niveaus tonen wat de kansen en uitdagingen zijn in de regio, wat er reeds in de praktijk gebeurt en wat er nog zou moeten gebeuren. Deze activiteiten worden zo breed mogelijk aangekondigd via onze promotiekanalen (zie verder).

We mikken op minstens 10 thematische excursies en/of publieksactiviteiten in de periode tot juni 2019.

Cursus werken aan een robuust landschap en functionerende valleisystemen met het oog op klimaatbuffering en versterking van de biodiversiteit

Voor mensen die concreet op lokaal en regionaal niveau verder willen werken en sensibiliseren rond dit thema richten we een cursus in: hoe te werken aan een robuust landschap en functionerende valleisystemen met het oog op klimaatbuffering en versterking van de biodiversiteit. De cursus zal een geheel vormen maar zal voor de verschillende lessen doorgaan op verschillende locaties zodat concreet op de problematiek kan ingegaan worden. Dit in de periode vanaf 2018.

Symposium

Op 18 februari 2017 wordt op een symposium een eerste theoretisch kader voorgesteld. Na 2 jaar werking rond dit thema willen we in februari 2019 de balans van de voortgang maken. Daartoe richten we een regionaal symposium in: wat is de stand van zaken en welke kansen zijn er.

Start- en eindpublicatie. Deze laatste wordt voorgesteld op een afsluitende activiteit.

In november 2017 zouden we een startpublicatie willen maken met grotendeels het theoretisch kader zoals door de wetenschappers gepresenteerd op het symposium van 18 februari aangevuld met de concrete informatie over de infoavonden, de thematische excursies en publieksactiviteiten en de cursus.

Een 2° publicatie voorzien we bij de afsluiting van het project en zal gekoppeld worden aan het symposium van februari 2019 en mogelijk aan de Walk for Nature 2019 als afsluitactiviteit.

Deze publicaties zullen breed, nl. op een 12 000 ex, bij het doelpubliek waaronder alle gemeentebesturen, in Midden- en Oost-Brabant verspreid worden.

Promotie

We willen inzetten op kwalitatieve communicatie en informatie van het brede doelpubliek met actieve vrijwilligers, de besturen en de brede bevolking. Dit doen we via:

- Digitale nieuwsbrieven. Een eerste algemene digitale nieuwsbrief is gericht op de pers, besturen en actieve vrijwilligers. Daarnaast zijn er nog 4 nieuwsbrieven bedoeld voor een breed publiek in elke subregio. Samen hebben deze nieuwsbrieven een bereik van circa 10 000 adressen.
- Website van NPOB, Regionale Vereniging Natuur en Landschap en de Facebookgroep en -pagina van NPOB. Voor dit project kan een aparte FB groep of pagina opgemaakt worden. Ook de andere sociale media zoals twitter kunnen worden ingeschakeld. Voor de thema-excursies en de brede publieksactiviteiten wordt een advertentie via facebook voorzien zodat we een publiek buiten de normale kanalen bereiken.
- Het tijdschrift Natuur & Landschap dat op meer dan 10 000 ex verschijnt bij de gezinnen in Midden- en Oost-Brabant met inhoudelijke artikels rond dit thema. Naast de geïnteresseerde burgers wordt dit tijdschrift ook toegestuurd aan alle belangrijke stakeholders: gemeenten, bibliotheken, een aantal socio-culturele verenigingen en de regionale pers.

III. Tijdslijn:

- 1 juli 2017: start project
- Juli – oktober 2017: voorbereiding en concrete uitwerking en planning op terrein van het project, de infoavonden, de tentoonstelling, de cursus. Leggen van de noodzakelijke contacten. Materiaal verzamelen voor opmaak tentoonstelling en bijhorende folders. Lokaal draagvlak zoeken voor organisatie en het opnemen in hun planning.
- Juli 2017 – juni 2019: 10 thematische terreinexcursies en publieksactiviteiten
- November 2017: Startpublicatie en kick off
- November 2017 – april 2019: minstens 6 infoavonden gespreid over het werkingsgebied
- November 2017 – 30 juni 2019: uitrollen tentoonstelling op 15 plaatsen
- Vanaf 2018: Cursus
- Februari 2019: symposium met balans van de voortgang
- April - juni 2019: Vervolg thematische terreinexcursies en publieksactiviteiten
- April, mei of juni 2019: grote activiteit met persmoment waar de eindpublicatie wordt voorgesteld
- 30 juni 2019: afsluiten project